

"רן כהן, סעיד", הזמן הירוק, בטאון התנועה הקיבוצית, ספטמבר 28, 2016

ילד בן עשר, בן למיעוט יהודי נרדף בעירק, מוברח על ידי הוריו ב-1950 לישראל. בארץ הוא פוגש את אחיו הבוגר ומגיע בעזרתו לקיבוץ גן שמואל. שם הוא עולה כפורח, מטפס בזכות כישוריו והופך למנהיג בחברת הילדים בה גדל, נבחר להיות מזכיר הקיבוץ ולאחר מכן הפך לחבר כנסת ושר בממשלת ישראל, אשר נודע ברבים במאבקיו החברתיים והמדיניים. לדוגמא, קביעת שכר מינימום, חוק זכויות החולה, ובעיקר חוק הדיור הציבורי, 1998.

זו תמצית סיפורו המרשים של רן כהן, סעיד, אשר התפרסם לאחרונה בשם "סעיד" על ידי הוצאת ספרית פועלים.

בספר זה, חשוב לציין, המחבר מוסיף תרומה חשובה ונכבדה ליצירות חשובות אחרות של אינטלקטואלים בני גלות בבל, לדוגמא אלי עמיר וסמי מיכאל, המגלות בבירור את מיטב המורשת ההומניסטית שהביאה עמה יהדות עירק לישראל. סיפורו של רן כהן הוא סיפור מרגש על קליטה והתערות בחברה של בני קיבוץ, של נטילת אחריות ועשייה בקיבוץ ולאחר מכן במרחב הציבורי הכללי החברתי והפוליטי במדינת ישראל.

המחבר בחר לעסוק אמנם רק בשתי תקופות בחייו – ילדותו בעירק ובריחתו ממנה, והתבגרותו בקיבוץ גן שמואל עד שהפך להיות מזכיר הקיבוץ. אך זהו סיפור מרתק ביותר על גלות ומלכות – של עקירה ונטישה אך גם של מציאת מלכות ובית בישראל. הפרקים על הילדות בעירק ולאחר מכן התקבלותו של רן כהן לחברת הילדים בקיבוץ גן שמואל מרתקים, כמו גם אלה הדנים על חייו בבית הספר התיכון שם ושירותו הצבאי. הסיפור מראשית ועד אחרית מלווה במעֶטְקִים (פּלֶשְׁבָקִים) רבים לְעֵבֶר המקנים לו חניניות רבה. לדוגמא, בהיותו חבר כנסת הקפיד המחבר לבוא תמיד בנעלי יום-יום רגילות, ביטוי מובהק לדבריו לתרבות הישראלית שלו בניגוד לזו הגלותית של אביו, אשר הלך כל יום לעבודתו בהנהלת הרכבת בנעלים מצוחצחות ומבריקות למשעי.

אך הספר איננו רק על רן כהן עצמו, אשר הוריו שלחו אותו למסע לישראל בביטחון גמור כי ימצא שם את אחיו הגדול הנערץ עליו. זה גם סיפור מרגש על הורי המחבר – ההסכמה האילמת ששררה ביניהם וההערצה של אימא לאבא

ריתקו את הבן. הבית היה נתון לשלטונה של האימא, ומלבד הפרנסה, והאבא היה אחראי רק על שני דברים, טקסים וצחצוח נעלי בני המשפחה. הקורא מתרשם במיוחד מאמו של הילד, אשר שלחה אותו לבד לדרכו לישראל בדרך לא דרך. הפרקים הדנים בדמותה הם בין היפים והמרגשים ביותר בספר. אישה שוכנת בית אך איזו עוצמה קורנת הימנה ואיזה בטחון נסוך בה שבנה סעיד הקטן יגיע בשלום ובביטחה ארצה. זה גם כמובן סיפורו של אביו של המחבר, מהנדס הרכבות הראשי של חברת הרכבות בעירק. אשר העבודה הייתה כל חייו, וממש בעצם אותו היום שהוצא לפנסיה בישראל נפטר מהתקף לב.

בימים אלה שעה ששרים בממשלה ואנשי ציבור מעוררים תדירות פלגנות ומחלוקות, ספרו של רן כהן הוא בבחינת משב רוח מרענן על תקופה בה בני גלויות ותפוצות מרחבי עולם שונים התקבצו בישראל פעלו יחדיו הדוקות בשיתוף בונה ופורה לכוונן חברה צודקת ומתוקנת. חזון זה לצערנו הועם בימינו, אך ספרו של רן כהן מאיר יפה את הבסיס ההומניסטי הרחב והמקיף עליו קמה מדינת ישראל ואת תרומתם החשובה של יהודי עירק לכך.

לפני שקראתי את ספרו של רן כהן סיימתי בשקיקה רבה את ספרו של קולום מק'קאן "לחצות אוקיינוס". בספר זה מתוארת בין השאר שליחותו של הסנטור ממוצא לבנוני ג'ורג' מיטשל, שליח הממשל האמריקני לצפון אירלנד, אשר מונה על ידי הנשיא קלינטון, ותרם תרומה מכרעת לכינון הסכם "יום שישי הטוב", או "הסכם בלפסט" 1998, הסכם שלום שסיים את הסכסוך בצפון אירלנד. בניגוד לכך, אצלנו בארץ רן כהן וחברים נכבדים אחרים הקימו שורה שלמה של תנועות שמאל בישראל, "שי"ח", "מוקד", "של"י", "מרצ", אך לא הצליחו להביא לשלום בין ישראל לפלשתינאים. אך כישלון זה לא צריך למנוע מאתנו לראות כי בסופו של דבר לא רק התוצאה היא חשובה ביותר, אלא גם הדרך עצמה. ובמובן זה רן כהן היה נאמן לעצמו בכל מאודו משך כל שנות חייו. את היסוד לנאמנות ערכית והומניסטית יסודית ומושרשת זו יש לחפש בבית הוריו של רן כהן כמו גם בחינוך שספג בקיבוץ גן שמואל.

כתיבת אוטוביוגרפיה טובה היא לא עניין פשוט כלל ועיקר מאחר והיא דורשת להפוך שורה ארוכה של פרטים אישיים וייחודיים לתמונה מקיפה וכוללת שתציג לקורא לא רק את סיפור חייו של הגיבור אלא, וזאת בעיקר, כיצד הוא משובץ בזמנו ובתקופתו, כך שנוכל להבין נאמנה את מרחב הניסיון ואופק הציפיות שלו. אין תמה שרבים כל כך נכשלים בעניין זה ומגישים לרוב לקורא יצירה משעממת ונטולת כל חשיבות – מצאי סתמי ואקלקטי של עובדות המשולל כל מסגרת מושגית או תוכנית הולמת וברורה. בניגוד לכך, רן כהן אכן הצליח לעשות כן בספרו ובגדול.

מבחינה ספרותית ספרו של רן כהן שייך לסוגה חשובה בספרות המערב הקרויה "רומן חניכה" –

Bildungsroman – רומן המתאר את תהליך התבגרות הגיבור מילדותו עד בחרותו על מעקשיו ונפתוליו. דוגמאות

לכך יש למכביר, אך בעיקר "וילהלם מייסטר" של יוהאן וולפגנג גתה, "האדום והשחור" של מארי-אנרי בל, הידוע

יותר בשם העט שלו סטנדאל, "דיוקן האמן כאיש צעיר" מאת ג'יימס ג'ויס, "כל החיים לפניו" של אמיל אז'אר, או

ספרו של דוד גרוסמן "ספר הדקדוק הפנימי". ספרו של רן כהן מגלה בבירור שהוא הצטרף לשורה גדולה של סופרים

שהיטיבו לתאר את מסלול חניכותם. ואין זה הישג של מה בכך. ספרו הוא ספר מרגש, מרתק ומפעים ביותר. דבר שלא

רבים ממחברי אוטוביוגרפיות יכולים להתגאות בכך.